

David servo meo: Usque in æternum præparabo semen tuum, ergo talis veritas divina sine juramento defectibilis erat, et decipere posset, alias omnino impertinenter juramento confirmaretur, quod dici nequit. Confirmatur, quia licet Deus non possit esse causa peccati, ut late dici solet 1-2, quæst. LXXIX, art. 1 ad secundum, tamen potest esse causa assensus falsi quem habet homo inculpabiliter in suo intellectu; ergo poterit Deus ad mendacium inclinare. Antecedens probatur, quia falsus ille assensus non est culpabilis, ergo non repugnat quod Deus sit causa illius. Consequentia vero probatur, quia qui inclinatur ad falsum decipit circa veritatem rei, cum inclinatur ad rem aliter quam est, ergo si Deus ad falsum inclinatur poterit nos decipere.

XLII. Respondetur negando antecedens, et ad ejus probationem dicitur, quod divina veritas de se ita infallibilis, et firma est, ut non indigeat firmari aliquo alio, neque etiam juramento, quia juramentum nullum robur illi addit secundum se. Quod vero aliquando Deus dicta, aut promissa sua juramento firmaverit, nullatenus provenit ex defectu veritatis ejus, sed loquitur Deus more nostro, qui veritates nostras juramento firmamus, ut alii majorem, et certiore nobis adhibeant fidem; Deus autem ita infallibiliter dicit sine juramento, atque cum illo. Ad confirmationem respondetur ex tertia conclusione, videlicet quod Deus nec peccati, nec assensus falsi potest esse causa directa, et positiva, si peccatum aut falsum accipiantur formaliter, bene tamen si accipiantur materialiter, nam hoc secundum non repugnat Deo sicut primum, rationibus adductis in illa tertia conclusione.

XLIII. Plura alia argumenta fieri possent ex diversis locis Scripturæ:

sufficiant dicta et verba D. Augustini advertere, epistola XIX ad Hieronymum et habetur in capite Ego solis, dist. IX: « Si aliquid, inquit, in Scripturis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud existiment quam mendosum esse codicem, vel non esse assecutum interpretem quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam. »

XLIV. Restat secundum punctum supra in initio præcedentis articuli explicare, ut clarius infallibilitas fidei nobis innotescat, utrum videlicet aliquod falsum possit subesse fidei ex homine credente, id est, an ex ignorantia invincibili, vel ex deceptione alicujus putans se verum credere possit falsum attingere.

RESOLUTIO HUIUS DUBII SEQUENTI
CONCLUSIONE DECLARATUR.

XLV. Fidei supernaturali non potest subesse falsum etiam per accidens, et materialiter, ex eo quod aliquis existimet tamquam de fide id quod de fide non est invicibiliter, sed si tunc credit, non credit fide infusa, sed acquisita. Hæc sententia communis est inter theologos, et a D. Thoma intenta in hac quæstione prima, art. III. Nam in solutionibus argumentorum nullam deceptionem, neque etiam materialiter, et per accidens in fide admittit, et idem significant verba Concilii Tridentini supra relata, quod certitudo fidei talis est, quod non potest illi subesse falsum; si autem materialiter, et per accidens fides posset assentiri falso, utique certitudini ejus posset subesse falsum. Cæterum non ita facile reddi potest ratio hujus conclusionis, eo quod invenimus a simili, quod potest prudentia etiam supernaturalis ferri in aliquid, quod in re sit falsum, sed

probabiliter judicatur conveniens et rectum, eo quod prudentia non fertur in verum, prout est in re, sed prout judicatur conveniens juxta regulas rationis, et similiter virtutes etiam supernaturales, ut charitas, possunt ferri in aliquid, quod apparet bonum, licet in re non sit, sicut potest benefacere pauperi, qui talem se fingit, et justitia dicitur aliquid esse reddendum, quod in re non debetur, solum quia probatur deberi, et religio adorat hostiam, quæ proponitur ut consecrata, licet consecrata non sit; similiter ergo diceret aliquis quod fides solum formaliter fertur in verum, id est, in quantum judicatur, et proponitur modo prudentiali ad credendum, licet in re falsum. Et ratio est, quia fides dirigitur circa credibilitatem rerum a prudentia; ergo sufficit quod res aliqua prudentialiter appareat vera, et proponatur tamquam de fide, non vero quod in re sit vera. Et sic explicari potest locus Concilii Tridentini, quod certitudo fidei est, cui non potest subesse falsum formaliter, et prudentialiter, non autem etiam materialiter, et per accidens.

XLVI. Nihilominus ratio D. Thomas in articulo tertio, si recte expendatur valde efficax est, et aperte discriminat fidem ab aliis virtutibus quantum ad hoc, quod non possit tendere in falsum etiam materialiter, et per accidens. Et ratio D. Thomæ est, quia nullus habitus, vel potentia potest ferri in aliquid objectum etiam materiale, et per accidens, nisi subjiciatur suæ rationi formali, et sub illa attingatur, sicut oculus non potest attingere objectum, nisi sub luce: sed formalis ratio fidei supernaturalis est veritas prima ut revelans; ergo non potest aliquod objectum materiale attingere nisi ut subest tali veritati; sed sub prima veritate testificante

nullum falsum potest contineri; ergo repugnat quod fide divina attingatur aliquod falsum etiam materialiter, et per accidens. Primus syllogismus est legitimus, et major omnino certa, quia si aliquis habitus attingeret aliquod objectum materiale, et non sub ratione formali propria excederet suum proprium specificativum; ergo excederet suam propriam speciem, seu essentiam specificatam. Minor autem etiam est certa ex supra dictis, ubi ostendimus primam veritatem esse objectum formale fidei, ut testificans est. Antecedens duplici enthymemate constat, quia illud continetur tamquam objectum materiale sub testificatione divina quod ab illa denominatur ut testificatum, et dictum, objectum enim materiale denominatur a formali; ergo oportet, quod objectum materiale fidei sit testificatum, et prolatum a Deo; sed veritas prima nullo modo potest proferre falsum, alias devieret a veritate; ergo non potest aliquid falsum contineri sub divina veritate testificante, et in hoc consistit tota vis hujus rationis, per quam discriminatur fides a prudentia, et reliquis virtutibus, quibus per accidens, et materialiter potest subesse falsum, nam objectum fidei ut sit materiale contentum sub formali debet esse testificatum, et dictum a Deo, non vero sola nostra ratione inquisitum, aut propositum; implicat autem quod sit dictum a Deo, et sit falsum: objectum autem prudentiæ, et aliarum virtutum, quæ a prudentia gubernantur non est dictum a Deo, sed ratione nostra dispositum, et inquisitum, et sic non repugnat, quod in re sit falsum, dummodo convenienti modo sit propositum.

XLVII. Dices: Ratio formalis fidei est testimonium divinum vere, vel prudentialiter existimatum tale, eo quod in assensu fidei movetur ali-

quis juxta prudentem propositionem rerum, ad prudentiam autem sufficit existimatio rationabilis, non autem requiritur quod in re sit talis. Contra est, quia si hoc sufficit ad specificam rationem fidei; ergo fides ex sua ratione formali non inclinabit in objecta sub infallibili certitudine, et per modum virtutis, sed modo fallibili, atque adeo non solum per accidens, et ex ignorantia invicibili credentis, sed per se, et ex ipsa ratione formali erit fallibilis. Patet consequentia, quia ex specie, et formali ratione innititur fides testimonio divino, vel vero, vel existimato; ergo solum petit illud disjunctum, scilicet verum vel existimatum, sed una pars illius disjuncti est fallibilis, ergo si sufficit ad constituendam speciem fidei una pars disjuncti, scilicet testimonium existimatum, sufficiet aliquid fallibile; ergo non solum per accidens, et materialiter, sed ex ipsa specie sua formali fides erit fallibilis: at hoc nullus dicet, cum fidei certitudo supernaturalis sit ex specie sua, et substantia rerum sperandarum; imo sequeretur quod fides non esset virtus, quia ad rationem virtutis requiritur quod firmiter procedat, non infirmiter, nec fallibiliter, virtus enim et infirmitas opponuntur; non procedit autem firmiter si solum existimato testimonio fertur, nam existimatio nostra ab intrinseco falli potest, et de facto ponitur casus quod in re falsum attingat. Denique sequeretur quod fides infusa posset manere in hæretico, quia ipse aliquando existimat se recte sentire, illuminatumque esse; ergo si sufficit testimonium existimatum, non est cur non possit manere in hæretico. Et si dicatur requiri quod illa existimatio sit certa contra est, quia vel debet esse certus de illa certitudine fidei, ita quod in re ita sit, et tunc reddit

argumentum, quod in re non potest esse certus si in re falsum attingit: si autem existimatio illa non est certa certitudine fidei, ergo est fallibilis, et sic si fides ex sua specie innititur testimonio existimato, fallibili modo nititur.

XLVIII. Ex his patet ad opposita exempla. Prudentia enim innititur testimonio divino, sed regulis rationis quæ de se arbitrariæ sunt, et contingentes, nec regulantur veritate physica, sed morali convenientia; similiter charitas respicit bonum propositum per rationem, et ita ubi proponitur aliquid ut amabile propter Deum fertur in illud sic propositum, sive existat in re, sive non, hoc enim non potest a regulis charitatis sciri; quod vero additur de hostia non consecrata quæ proponitur adoranda, respondetur adorandam esse in particulari sine ulla conditione, quamdiu non est ratio dubitandi quod non sit consecrata, non tamen credi a fide hanc hostiam in particulari, sed solum secundum rationem communem, sacramenti Ecclesiæ, ut affirmat D. Thomas in hoc articulo tertio ad quartum. Ratio diversitatis est, quia adoratio est actus religionis, et cultus qui est actus virtutis moralis, et sic regulatur a prudentia, quæ omnium virtutum moralium directiva est, prudentia autem dictat absolute, et sine conditione hanc hostiam numero esse adorandam, quia nulla ratio dubitandi in particulari se offert ad oppositum, nec respicit quid in re sit, vel non sit, sed solum quid appareat ad dubitandum, vel non dubitandum: adoratio autem sub conditione nascitur supposita aliqua dubitatione, quæ hic non apparet (ut suppono.) At vero fides non regulatur in credendo a prudentia, sed a testimonio divino revelante; testimonium autem divinum solum revelat, quod quælibet hostia rite con-

secrata continet corpus Christi, quod vero ista vel illa sit rite consecrata hoc non est revelatum, neque per communem acceptionem Ecclesiæ determinatum sicut determinatur quod hæc persona pontificis est rite electa quia acceptatur pacifice a tota Ecclesia. Unde hanc hostiam numero esse rite consecratam non est materia fidei, sed solum quod supposita consecratione in illa est corpus Christi.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XLIX. Ex his denique solutæ manent aliæ objectiones, seu exempla quæ opponi solent. Nam verbi gratia, pueri, ut perveniunt ad usum rationis, et incipiunt exercere actus fidei, et similiter homines rustici non credunt, nisi prout audierunt a suis parochis, vel parentibus sine ulla discussione, ergo si contingerit audire ab illis tamquam de fide certum, quod in re sit falsum, credent illud tamquam de fide: et tamen in re falsum erit, ergo. Urgetur argumentum, quia illi pueri, aut rustici, qui non habent alium a quo instruuntur, nisi parentes, vel parochos, si audiant ab illis rem aliquam esse definitam de fide quam credere teneantur, si non credant, peccabunt, quia facient contra dictamen de obligatione credendi. Si autem credere velint, non possunt, quia (ut diximus) non potest talis assensus procedere a fide infusa, credere autem fide acquisita non sufficit quia proponitur ipsis, quod credant fide divina: ergo manebunt perplexi.

L. Secundo, est illud argumentum vulgare de tempore nativitatis Christi, tunc enim in lege veteri fides dictabat Christum esse nasciturum, ergo si in illa nocte nativitatis aliquis continuaret illum actum fi-

dei: Christus nasceretur, et ipso continuante nasceretur, jam incipiebat falsificari ille actus, et tamen continuabatur prior assensus fidei, si quidem nulla mutatio intercedebat ex parte credentis: ergo.

LI. Respondetur ad primum, quod in credendis his quæ de novo dicuntur diffinita nullus prudenter movetur ad credendum ex nuda relatione privata, sive fiat a parentibus, sive a parochis, sive ab aliis, sed ex solemnibus, et juridicis promulgationibus, ex notitia illius sufficienter facta, quod constet non esse nudam narrationem privato modo factam, sed authenticam, quod si alio modo credat, leviter credit, et sic non mirum quod a fide infusa non procedat, quod si demus quod juridice promulgetur per fictionem tamquam diffinitum de fide, vel a multis affirmetur sic esse promulgatum, et tamen in re sit falsum, tunc fides ex tali deceptione fertur in falsum. Respondetur, quod (ut supra diximus) fides non fertur in propositionem rerum, ut fit ab isto, vel illo proponente in particulari, qui est inferior minister, et potest fallere, vel falli, nec habet assistentiam Spiritus sancti infallibilem, sed directe fertur in propositionem Ecclesiæ catholicæ, ut descendit a pontifice, qui errare non potest, et ita si hoc quod iste minister proponit est falsum non periclitatur fides, quia non elicit assensum circa rem propositam absolute, et ut est ab isto ministro, sed ut est propositum ab Ecclesia, quantumvis enim sit rusticus semper credit id quod credit Ecclesia, et hoc virtualiter includitur in omni actu credendi, et ita si talis res non est definita non creditur a fide. Si vero aliquis feratur in rem illam omnino absolute, et non supponendo illam conditionem quod est definita vere ab Ecclesia catholica, non credit fide infusa, sed acquisita, unde cessat

omnis perplexitas, quia nunquam proponitur alicui aliquid credendum sub præcepto nisi mediante Ecclesia catholica, a qua tale præceptum emanat, sicut definitio etiam fidei. Si autem falso alicui dicatur esse præceptum, quod in re non est non debet credere prout dicitur ab isto, sed si ita est ab Ecclesia propositum, quousque sibi magis in particulari constet ita Ecclesiam proponere, vel quia videt sic communiter ab aliis credi, vel quia videt sic in Ecclesia juridice promulgari.

LII. Ad secundum respondetur ex D. Thoma hic quæstione prima, articulo tertio ad tertium, quod fides antiquorum ante adventum Christi non ferebatur in circumstantiam determinatam temporis, in qua Christus nasceretur, quia hoc non erat expressum in Scriptura, sed quod nasceretur circa illa tempora plus vel minus, unde si vellet tunc fidelis elicere actum fidei, et determinare circumstantiam temporis, illa determinatio non attingeretur a fide, quia nihil in particulari de illa dictabat: si autem sine determinatione temporis diceret illa nocte, quod Christus nasceretur, hoc ipso quod determinate loqueretur de futuro, non solum intelligens, quod circa illa tempora nasceretur Christus, sed in qualibet prolatione determinando, quod etiam respectu illius instantis adhuc de futuro Christus nasceretur, in hoc loqueretur humana conjectura quantum ad illam determinationem temporis, quia hoc non determinabat fides (ut dictum est) unde circa illa tempora nullus poterat determinate de futuro, vel de præterito credere fide divina, quod Christus venisset, sed solum quod circa illa tempora veniret, et omnis alia determinatio erat humanæ conjecturæ, quousque per prædicationem Christi, vel miracula, et signa, manifestatum est jam venisse.

LIII. Ex dictis in isto articulo constat nobis veritas, et infallibilitas fidei, cui neque ex Deo dicente, neque ex homine potest falsum subesse; innititur enim prima veritate revelanti, cujus certitudo valde reverenter est observanda a concionatoribus, taliter quod contra reverentiam illi debitam facit, et injuriam ei infert qui in concionibus utitur mendaciis, aut falsis, et fictitiis miraculis ad confirmandas res fidei, vel ad confirmandos fidelium mores: propter quod dicitur Job. XIII: *Numquid Deus indiget nostro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?* Quod late prosequitur, et confirmat D. Augustinus in libro contra mendacium, et præcipua ratio hujus habetur capite quarto, quia si sic fides propagaretur, scilicet mendaciis, periclitaretur sane dum quis semel comperto mendacio uno, ad alios merito inciperet dubitare, imo qui cum mendacio confirmat fidem quantum est ex parte sua, mendacem facit Christum, et Ecclesiam cujus legatione prædicator fungitur Deo exhortante per ipsum, ut asserit D. Paulus II ad Corinth. v. Et ob hanc causam in Concilio Lateranensi III, sub Julio II, et Leone X, sessione XI, excommunicantur qui in prædicationibus ad populum miracula falsa, aut incerta, aut prophetias quæ ex sacra Scriptura non constant prædicare ausi fuerint, verum autem est quod Dominus Cajetanus in summa verbo excommunicatio, capite LXXXI, circa finem dubitat an ista excommunicatio, et similes aliæ illius Concilii fuerint usu receptæ, et idem dubitat noster Bartholomæus Carreana in summa Conciliorum in fine illius tertii Concilii Lateranensis. Hæc tamen omnia intelligi debent quando prædicator ordinat mendacium ex proposito ad confirmationem rerum fidei, nam alias si mendacium diceret leve, aut allegaret fal-

so testimonium alicujus sancti, vel prophetæ, ne suam inscientiam, aut oblivionem proderet, non esset mortale peccatum, sed veniale grave secundum circumstantias temporis aut loci, si autem in re gravi mentitur, aut ex proposito, et deliberate falso allegaret prophetam aut sanctum, peccatum mortale committeret.

DISPUTATIO III.

DE PIA AFFECTIONE VOLUNTATIS AD CRE-
DENDUM.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum pia affectio voluntatis concurrat ad specificationem fidei?

I. Sensus dubii est, an species illius actus credendi, quod sit assensus potius quam dissensus circa res credendas dependeat ex affectu, et motione voluntatis; an vero solum dependeat iste actus quoad exercitium ab actu voluntatis ad hoc ut egrediatur, vel non egrediatur; an vero dependeat quoad specificationem, et ex parte objecti moventis; specificative omnis enim motio specificativa tenet se ex parte objecti, sicut motio quoad exercitium ex parte subjecti.

II. Difficultas autem consurgit ex duobus. Primo, quia aliquando salvatur species, et essentia fidei sine pia affectione, ut patet in dæmonibus, qui credunt, et contremiscunt, quasi coacte credentes propter evidentiam signorum. Et similiter quando credo Romam esse, ex tanta multitudine testium sine ulla motione

voluntatis credo; ergo non requiritur ad specificationem fidei acquisitæ affectus credendi, ergo neque ad infusam; potest enim proponi cum tanta evidentia credibilitatis sicut acquisita. Secundo, quia non apparet quid voluntas ponat ex parte objecti formalis fidei, ut moveat intellectum præsertim speculativum, in quo est fides, ut suppono ex D. Thoma hic, quæstione quarta, articulo secundo ad tertium. Nam cum illud objectum sit de se insufficiente ad movendum, alias si esset insufficiente non indigeret voluntatis motione, oportet quod ista insufficientia suppleatur ex parte ipsiusmet objecti; voluntas autem ex parte objecti addere non potest nisi denominationem voliti, quæ denominatio non specificat, neque complet specificationem objecti intellectus; ergo non potest dici, quod motio voluntatis intret specificationem fidei, ex eo quod objectum est insufficiente; aut explicetur quomodo hæc insufficientia per actum voluntatis suppleatur.

III. Nihilominus dicendum est, affectum voluntatis requiri ad ipsam specificationem actus credendi in tantum quod ut bene notat Cajetanus 2-2, quæstione CLXXI, articulo primo, lumen fidei non est lumen intellectuale, ut sic, sed est lumen intellectus ut moti a voluntate, neque illuminat intellectum intra limites intellectus, sed ut subest voluntati. Et D. Thomas perpetuo docet objectum fidei non movere sufficienter in ratione objecti ipsum intellectum, et ideo indigere motione voluntatis; ergo suppletur per voluntatem, id quod se tenet ex parte objecti, et consequenter id quod se tenet ex parte specificationis objecti fidei; de quo videri potest hic quæst. I, art. IV, et quæstione XIV de veritate, articulo primo ad tertium et nonum, ubi ait: « Quod est